

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 2 april 1943 kl. 10 f. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående rätt att företaga sjösänkning till förmån för gruva.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 176, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Holmbäck* yrkat, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning om rätt att företaga sjösänkning till förmån för gruva och om föreläggande för riksdagen av på utredningen grundade resultat.

Till stöd för denna hemställan har i motionen anförts bl. a. följande: Såsom framginge av utskottets utlåtande nr 34 vid 1940 års riksdag hade tveksamhet yppats, huruvida vattenlagens stadganden om vattenavledning ägde tillämpning, då syftet med vattenavledningen vore blottande eller bearbetande av malmstreck. Enär rätt att företaga vattenavledning för nämnda ändamål otvivelaktigt borde medgivas, torde sådan ändring böra vidtagas i 7 kap. 37 § vattenlagen, att detta utsades i lagtexten. Vidare borde för att underlätta genomförandet av dylika vattenavledningsföretag 7 kap. 45 § samma lag ändras på så sätt, att ansökan om vattenavledning i angivna syfte skulle ingivas till vattendomstolen och att målet därefter skulle prövas i den ordning, som i 11 kap. i lagen stadgades för ansökningsmål, därest icke vattenrättsdomaren eller vattendomstolen funne lämpligt förordna, att målet skulle behandlas vid syneförrättning, som i 10 kap. omförmäldes.

Beträffande de skäl, som motionären i övrigt anført till stöd för sin hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande över motionen av vattenrättsdomarna, varjämte utskottet berett jernkontoret och svenska gruvföreningen tillfälle att inkomma med yttrande. De i anledning härav inkomna yttrandena finnas såsom bilagor fogade vid detta utlåtande.

7 kapitlet i *vattenlagen den 28 juni 1918*, vilket kapitel erhållit sin nuvarande lydelse enligt lag den 11 juni 1920, innehåller rättsregler om torrläggning av mark genom dikning, vattenavledning eller invallning.

I 1—36 §§ givas bestämmelser om *dikning*. Om någon för torrläggning av sin mark vill upptaga dike, och mark möter, som tillhör annan, må denne ej hindra vattnets avlopp. Skulle för ändamålet erfordras dike å dennes mark, är han pliktig att tåla intrånget därav. För skada och intrång, som vållas av dikningen, skall ersättning gäldas efter vad i 9 kap. sägs (1 §). Ingen må förvägras att för torrläggning av sin mark leda vatten till annans dike. Därest det för ändamålet är nödvändigt, att diket fördjupas, utvidgas eller annor-

ledes förändras, eller om ökad kostnad för dikets underhåll uppkommer, skall ersättning utgivas (2 §). För den händelse genom dikning skulle vållas olägenhet för nedan liggande mark, dit vattnet ledes, och sådan olägenhet kan avhjälpas genom dikning, åligger det den, som dikar, att åt dikningen giva den utsträckning och omfattning i övrigt, som erfordras för olägenhetens avhjälpande. Finnes kostnaden för olägenhetens avhjälpande genom dikning vara avsevärt större än det belopp, vartill olägenheten kan skattas, är den dikande berättigad att i stället ersätta skadan enligt regler i 9 kap. (3 §). Dike skall till läge och sträckning göras så, att ändamålet med dikningen må utan oskälig kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan. Vad som sålunda gäller om dikes läge och sträckning skall jämväl äga tillämpning i fråga om dikes djup och beskaffenhet i övrigt (4 §). Om den, å vars mark dikning skall verkställas av annan, hellre själv vill utföra arbetet, äger han rätt därtill, såframt det prövas kunna ske utan olägenhet för dikningsföretaget. Rätt till ersättning skall i sådant fall utgå efter vad som prövas skäligt (6 §). Om någon vill upptaga dike för torrläggning av sin mark och annan önskar att för sin mark delta i dikningen, är denne, såframt det är förenligt med dikningens ändamål och hinder ej möter till följd av markens beskaffenhet eller läge eller därav, att kostnaderna skulle oskäligt ökas, berättigad fordra, att åt diket gives det läge och djup samt dikningen i övrigt erhåller den utsträckning och omfattning, att största möjliga båtnad beredes hans mark. Är dike, som någon vill upptaga, till båtnad jämväl för annans mark, är denne skyldig att taga del i dikningen. Vad som sålunda stadgats om rätt eller skyldighet för annan att delta i dikningsföretag skall jämväl äga tillämpning i fråga om dike, som jämlikt 3 § skall upptagas till förebyggande av olägenheter för nedanliggande mark, dit vattnet ledes (20 §). All mark, för vilken dikningen medför båtnad och vars ägare skola däri taga del, utgör i avseende å företaget en samfällighet (21 §). I 22 § upptagas bestämmelser om vad som skall anses såsom båtnad, såväl för de fall, där nyttan består i höjning av jordens alstringsförmåga, som i andra fall. Delägare i dikningssamfällighet är principiellt skyldig att taga del i kostnaden för samfällighetens torrläggning i mån av värdet å den båtnad hans mark därigenom beredes (23 §). Undantag från denna bestämmelse gäller bl. a. för delägare, som sökt företaget (27 §). Beträffande prövningen av dikningsmål, gäller enligt 36 § att, därest någon för torrläggning av sin mark vill upptaga dike å annans mark eller leda vatten till annans dike eller eljest begagna sig av rättighet, som ovan omnämnts, eller om två eller flera med skilda andelar skola taga del i dikningsföretag, så skall, där ej överenskomelse därom träffas, före arbetets påbörjande inhämtas besked, huru och under vilka villkor arbetet må göras. Ansökan härom skall ingivas till Konungens befallningshavande och sedan prövas vid syneförrättning, varom i 10 kap. stadgas. Beträffande särskild fråga skall synemännens utlåtande stundom underställas vattendomstolens prövning.

37—48 §§ i 7 kap. innehålla särskilda bestämmelser om *vattenavledning*. En beskrivning på de åtgärder, som skola vara att anse som vattenavledning,

lämnas i 37 § första stycket. Där talas bland annat om att någon för torrläggning av sin mark vill sänka eller uttappa sjö eller annan vattensamling, fördjupa, utvidga eller räta älv, å eller annat vattendrag eller eljest avleda vatten därifrån. Här är således företrädesvis fråga om sådana åtgärder, som en gång för alla vidtagas för att underlätta avrinningen. Å sådan vattenavledning skola med iakttagande av vissa föreskrifter i 38—47 §§ tillämpas rörande dikning meddelade bestämmelser. Vidare uttalas i 37 §, att vattenlagens stadganden om vattenavledning skola lända till efterrättelse även i fråga om åtgärder för reglering av framrinningen och vattenståndet, som huvudsakligen avse torrläggning av mark och på vilka de i 3 kap. av lagen innefattade bestämmelserna om vattenreglering icke äro tillämpliga.

Bestämmelser om rätten att för ett vattenavledningsföretags genomförande vidtaga åtgärd, som vållar intrång i enskildas intressen, återfinnas i 38 §. För tillåtligheten av en dylik åtgärd uppställs i allmänhet endast kravet, att nyttan av åtgärden efter avdrag av kostnaden för densamma verkställande skall överstiga skadan eller intrånget å annans egendom. Endast för sådana fall, då fråga är om förlust av tillgodogjord vattenkraft eller av icke tillgodogjord dylik kraft, som uppenbarligen är avsedd för befintlig eller under byggnad varande anläggning, eller av annan förmån, som i fråga om vattenhushållning eller vattentillgång tillkommer ägare av byggnad för uttagande av vattenkraft, ävensom då fråga är om skada eller intrång å fiskeverk, bevattningsanstalt eller annan därmed eller med byggnad för uttagande av vattenkraft jämförlig inrättning, skärpes detta krav därhän, att förlusten, skadan eller intrånget skall vid jämförelsen med nyttan tagas i beräkning två gånger. I kostnaden för åtgärden skall inräknas det belopp, vartill skadan och intrånget å egendom, tillhörig den, för vars räkning företaget sker, må skattas. Där fråga är om företag, som verkställs för samfäild räkning, skall dock skadan eller intrånget å egendom, tillhörig annan deltagare än sökanden till företaget eller den, som förenat sig med sökanden, likställas med skada eller intrång å annans egendom.

Det må erinras, att vattenavledningsföretagen i regel äro underkastade väsentligt mindre stränga villkor än de företag, som avse byggande i vatten. Beträffande företag av sistnämnda slag finnas motsvarande bestämmelser meddelade i 2 kap. 3 § vattenlagen. I detta lagrum föreskrives, att ingen får bygga i vatten så, att genom inverkan på vattenförhållandena skada tillfogas eller intrång göres å annan tillhörig egendom, utan så är att nyttan av byggnaden eller den del därav, som föranleder skadan eller intrånget, prövas efter avdrag av byggnadskostnaden uppgå till ett värde, motsvarande tre gånger den skada och det intrång, som göres å åker och äng, samt två gånger skadan och intrånget å annan egendom. I byggnadskostnaden skall inräknas det belopp, vartill skadan och intrånget å den byggande tillhörig egendom må skattas.

Om fråga skulle vara om ett företag avseende sänkning eller annan förändring av vattenståndet i en sjö för möjliggörande eller underlättande av driften av en anläggning vid eller i närheten av sjön, exempelvis genom mins-

kad pumpningskostnad, torde bestämmelserna i 2 kap. vattenlagen vara att tillämpa på ett sådant företag.

Föreskrifterna om vattenavlednings- och vattenbyggnadsföretagens tillåtlighet med hänsyn till motstående intressen av allmän natur äro i tillämpliga delar ensartade samt återfinnas i 7 kap. 39 § respektive 2 kap. 3 § vattenlagen.

Enligt dessa stadganden gäller, att en viss åtgärd av det slag, varom här är fråga, icke må ske, även om nyttan skulle uppgå till värde, som eljest är avgörande. Detta är fallet bl. a. där genom dylik åtgärd skulle förorsakas sådan bestående ändring av naturförhållandena, varigenom väsentligt minskad trevnad för närboende eller betydande förlust för landets djur- eller växtvärld är att befara. Om å andra sidan företaget prövas vara av synnerlig betydelse för jordbruksnäringen (7 kap. 39 §) resp. näringslivet (2 kap. 3 §) eller för orten eller eljest från allmän synpunkt, må Konungen, ändå att hinder mot företaget skulle möta av övriga lagbestämmelser, efter hemställan av vattendomstolen lämna medgivande till företaget.

Enligt 7 kap. 44 § skall vad i vattenlagen är stadgat om skyldighet att taga del i dikningsföretag icke äga tillämpning i fråga om företag, som avser sänkning eller uttappning av sjö, med mindre den beräknade båtnaden av företaget med mer än hälften faller å egendom, tillhörig den, som sökt företaget, eller honom och andra, vilka förenat sig med honom därom. Vad nu sagts om sänkning eller uttappning av sjö skall jämväl lända till efter rättelse i fråga om åtgärd för reglering av vattnets avrinning ur dylikt vattenområde.

Beträffande prövning av vattenavledningsföretag givas bestämmelser i 45 och 46 §§. Om någon vill utföra vattenavledning och sannolika skäl finnas att allmän eller enskild rätt därigenom förnärmas, eller om två eller flera med skilda andelar skola taga del i företaget, skall, innan arbetet påbörjas, inhämtas besked, huru och under vilka villkor arbetet må göras. Ansökan om vattenavledning skall ingivas till Konungens befallningshavande. Frågan härom skall därefter prövas vid syneförrättning i den ordning, som i 10 kap. stadgas. Avser företaget sänkning eller uttappning av sjö eller reglering av vattnets avrinning ur sådant vattenområde eller förändring av vattnets djup eller läge i vattendrag, där kungsådra eller allmän farled eller allmän flottled finnes, skall synemännens utåtande underställas vattendomstolens prövning. Vattendomstolen må dock icke ingå i bedömande av frågor rörande ersättning i vidare mån än som föranledes av anförda besvär eller av ändrade anordningar eller föreskrifter rörande företagets utförande.

Bestämmelser om *invallning* finnas i 49—55 §§ i 7 kap. Beträffande sådant företag skall enligt 49 § med iakttagande av föreskrifterna i 50—55 §§ gälla vad som i kapitlet finnes stadgat om vattenavledning.

Å företag, som delvis avse torrläggning av mark, kunna bestämmelserna i 3 kap. vattenlagen bliva att tillämpa. I kapitlet givas stadganden om sådana fall, då någon till gemensamt gagn för sig och annan vill reglera vattnets avrinning ur sjö eller annan vattensamling eller i vattendrag antingen för åstad-

kommande av bättre hushållning med vattnet eller eljest för beredande av ökad möjlighet att utnyttja vattenkraft eller ock såväl för något av nu nämnda ändamål som för torrläggning av mark. Vad som i lagen stadgas om sådan vattenreglering skall jämväl tillämpas i fråga om vattenavledning, varom förmåles i 7 kap., såframt dylikt företag sker såväl för torrläggning av mark som för annat av nyss angivna ändamål. Enligt 2 § i 3 kap. skall beträffande sådana företag i tillämpliga delar gälla stadgandena i 2 och 7 kap., i den mån ej i 3 kap. annorlunda stadgas. Ansökan om verkställande av företag av nu nämnda beskaffenhet skall göras hos vattendomstolen, varefter målet skall prövas i den ordning, som i 11 kap. stadgas för ansökningsmål. Där det med hänsyn till omfattningen av erforderlig utredning eller eljest finnes lämpligt, äger emellertid vattenrättsdomaren eller vattendomstolen förordna, att målet skall behandlas vid syneförrättning, som i 10 kap. 32 § sägs. Synemännens utlåtande skall underställas vattendomstolens prövning.

Enligt 10 kap. 32 § 1 mom. vattenlagen skall till handläggande av syneförrättning rörande företag, som avses i 7 kap., förordnas statens lantbruksingenjör eller annan (enligt särskilda bestämmelser) därtill behörig person. Jämlikt 2 mom. i samma § skall vad i 1 mom. sagts äga tillämpning beträffande syneförrättning rörande vattenreglering, vars huvudsakliga ändamål är torrläggning av mark. I regel skola två gode män biträda vid förrättningen (35 §). Om hinder för syneförrättningen icke möter (50 §), skola synemännen, sedan erforderliga sammanträden hållits och alla vid syneförrättningen förefallande frågor blivit utredda, upprätta utlåtande angående företaget (67 §). Där ej inom föreskriven tid talan vid vattendomstol anhängiggjorts mot syneförrättning och ej heller underställning av synemännens utlåtande skall ske, skall vid utlåtandet bero. Detta går då i verkställighet i den ordning, som är stadgad för laga kraft ägande dom (75 §).

Vid syneförrättning rörande torrläggningsföretag är efter en år 1927 genomförd lagändring biträde av gode män under vissa förutsättningar icke erforderligt. För sådant fall erfordras ej heller hållande av sammanträde med sakägarna för meddelande av utlåtande rörande företaget (71 §). Detta förenklade syneförfarande är emellertid icke medgivet, om synemännens utlåtande enligt vad därom är stadgat skall underställas vattendomstols prövning, om vid syneförrättningen förekommer prövning av fråga om ersättning till delägare i företaget eller annan eller om jorduppskattning anses böra verkställas för bestämmande av delaktigheten i företaget. Vid lagändringen utgick man från att ersättningsfrågor av mera enkel beskaffenhet dock skulle kunna utan biträde av gode män avgöras genom överenskommelse mellan intressenterna. Likaså förutsattes, att i enklare fall överenskommelse om delaktigheten i företaget kunde träffas mellan sakägarna. Sådan överenskommelse skall likväl enligt 10 kap. 57 § vattenlagen under viss förutsättning vara av förrättningsmannen prövad lämplig.

Här må även erinras om vissa bestämmelser i *gruvlagen den 3 juni 1938*. Enligt 1 § i denna äger envar genom inmutning erhålla rätt att på de villkor

och med de inskränkningar, som i nämnda lag stadgas, undersöka och bearbeta å egen eller annans grund belägen fyndighet, innehållande mineral av vissa närmare angivna slag. Visas att inom inmutat område finnes sådan mineralfyndighet och äro vissa ytterligare förutsättningar uppfyllda, äger inmutaren enligt 2 § få sig anvisat visst arbetsområde, utmål, samt inom detta bryta och tillgodogöra sig inmutningsbara mineral. Mark inom utmålet, som gruvinnehavaren tager i anspråk för arbetet ovan jord, skall enligt 36 § av honom lösas. Upplåtes för vissa med gruvdriften sammanhängande ändamål mark utom utmålet, skall, såframt marken helt tages i anspråk för ändamålet eller lider synnerligt men av upplåtelsen, erläggas lösen för marken, och i annat fall utgå ersättning för skada eller intrång, som förorsakas. Enligt 56 § kan rätt till gruva under vissa omständigheter förverkas. För sådant fall stadgas i 57 §, att jordägaren är berättigad att utan lösen förfoga över den mark, som varit upplåten för gruvdriften. Annan förverkad egendom skall som regel tillfalla kronan.

Före vattenlagens tillkomst funnos bestämmelser om torrläggning av mark i *lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan avledning av vatten*. Såsom ändamålet med dikning eller annat avledande av vatten nämnde denna lag endast »jords odling eller förbättring».

I det betänkande med förslag till vattenlag, som avgavs 1910 av vattenrätts- och dikningslagskommittéerna, uttalades (s. 292 o. f.), att det vore tveksamt, huruvida under sistnämnda uttryck jämväl innefattades vattens avledande för möjliggörande eller underlättande av torvtäkt eller för blotande av stenbrott, ett ler- eller malmlager eller dylikt. Kommittéerna föreslogo i betänkandet, att bestämmelserna i lagen, såvitt de avsågo rätten att över annans mark framdraga dike eller annan ledning för vattnet, skulle tillämpas även å företag, som hade sist angivna ändamål. I den föreslagna lagtexten stadgades därför, att sådan rätt skulle tillkomma den, som ville utföra dikning eller vattenavledning »för torrläggning av sin mark» (5 kap. 1, 26 och 31 §§). Med avseende å rätten att tvinga annan, som hade båtnad av dikningen att deltaga i företaget, stadgades i förslaget, att sådan rätt skulle föreligga endast, då någon ämnade utföra ett dylikt företag »för sin jords förbättring» (5 kap. 2 och 4 §§). Med sistnämnda uttryck avsågs enligt lagförslaget »ökning av jordens alstringsförmåga under ändamålsenlig skötsel» (5 kap. 3 §).

Nyssnämnda förslag genomgick sedermera överarbetning och låg, såvitt den defensiva vattenrätten anginge, till grund för ett av särskilda sakkunniga år 1919 avgivet betänkande med förslag till ny lagstiftning angående torrläggning av mark m. m. I sistnämnda förslag borttogs den i kommittéernas förslag upptagna skillnaden i nyssnämnda avseende beträffande rätten att framdraga dike eller annan ledning för vatten över annans mark och rätten att påfordra delaktighet av andra markägare i företaget. Befogenheten såväl i det ena som i det andra avseendet tillkom enligt förslaget den, som »för torrläggning av sin mark» ville utföra dikning eller vattenavledning. Förslaget

överensstämmar i denna del med lagen. I betänkandet framhölls uttryckligen, att förevarande ändring gjordes i avsikt att utsträcka tvångsdelaktigheten till fall, då torrlägningsföretag hade till syfte andra ändamål än jordförbättring t. ex. tillgodogörande av jord eller bergarter (sid. 86 o. f.).

I 5 kap. 32 § andra stycket i 1910 års förslag till vattenlag stadgades, att, därest sänkning eller uttappning av sjö i något fall skulle avse huvudsakligen annat ändamål än jords förbättring, företaget finge komma till stånd allenast om mer än hälften av sjöns areal tillhörde sökanden och dem, vilka förenat sig med honom, samt den nytta, som vunnes genom företaget, prövades i värde uppgå till minst dubbelt mot därav förorsakad skada. I motiven till denna § anfördes bl. a. (betänkandet sid. 335):

Då stadgandena i förevarande kapitel i allmänhet icke inskränkts att avse blott torrlägningsföretag för vinnande av jordförbättring, har man med tanke på den — dock säkerligen ytterst sällsynta — möjligheten, att en sänkning eller uttappning av sjö ifrågasattes för vinnande huvudsakligen av annan fördel än jords förbättring, t. ex. för blottande av ett malmstreck, måst angiva, hur den för företagens tillåtlighet erforderliga majoriteten i sådant fall skall beräknas. Beträffande dylika företag, vid vilka delaktighetstvång ju icke gäller, har man ansett arealen av sjön böra vara det avgörande.

I motiven till 7 kap. 44 § i 1919 års betänkande (sid. 215 o. f.) uttalas:

I 5 kap. 32 § av kommittéernas förslag stadgas, att om — — — sjösänkningen huvudsakligen har annat ändamål än jordförbättring, förutsättningen för tillåtlighet är den, att mer än hälften av sjöns areal tillhör sökanden och dem, som förenat sig med honom, samt att nyttan av företaget uppgår till minst dubbelt mot skadan. Sistnämnda bestämmelse avser t. ex. det fall, att sjösänkningen äger rum för blottande av ett malmstreck. Då enligt kommittéförslaget tvångsdelaktighet ej förefanns i dylika fall, ansågo kommittéerna, att vid majoritetens bestämmande sjöns areal borde vara det avgörande. Enligt vårt förslag skall jämväl i fall, som nyss sagts, tvångsdelaktighet finnas, varför något skäl för att uppställa särskilda regler för majoritetens bestämmande i sådana fall ej längre förefinnes.

Före införandet av 1879 års dikningslag hade med stöd av förordningar av 1824 och 1841 utvecklats sig den praxis vad de större vattenavledningsföretagen anginge att en av sakkunniga män på stället verkställd undersökning brukade föregå tvistens instämmande till domstol. Beträffande tvister om dikning funnos inga bestämmelser i lag om föregående syn. I praktiken brukade emellertid kåranden vid dikningstvister genom gode män på förhand låta undersöka förhållandena och uppgöra förslag till dikningen. Där instrument över sådan syn icke ingivits till domstolen vid rättegångens början, fann domstolen sig ofta föranlåten att förordna därom.

I 27 § i 1879 års dikningslag stadgades, att vid tvist angående dikning eller vattenavledning särskild syncförrättning som regel skulle föregå tvistens anhängiggörande vid domstol. Därest det utlåtande, som synemännen avgåvo, icke klandrades, skulle vid utlåtandet bero. — Beträffande skälen för lagens bestämmelser om syncförrättning må hänvisas till N. J. A. 1879 avd. II. s. 53 o. f.

Vattenrätts- och dikningslagskommittéerna yttrade i sitt år 1910 avgivna betänkande om motiven för bibehållande av syneförrättning vid torrläggningsföretag (betänkandet sid. 417 o. f.):

Den organisation 1879 års dikningslag givit åt den förundersökning, som enligt samma lag i allmänhet bör föregå utförandet av ett diknings- eller vattenavledningsföretag, har i stort sett visat sig väl motsvara sitt ändamål. Antalet av de förrättningar, som dragits under domstols prövning, är försvinnande ringa i förhållande till antalet av dem, med vilka parterna åtnöjts. Vid sådant förhållande bör givetvis i föreliggande förslag nämnda organisation bibehållas för ärenden hörande till den defensiva vattenrätten, även då frågor om invallningsföretag och avledande av kloakvatten däri inbegripas. Jämväl för vattenregleringar är syneförrättningen ändamålsenlig.

I motionen II:189 vid 1940 års riksdag yrkade herr Holmbäck, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande rätt att företaga sjösänkning till förmån för gruva och om föreläggande för 1941 års riksdag av på utredningen grundade resultat.

Motionen behandlades av andra lagutskottet. Utskottet begärde yttrande över motionen bl. a. av vattenrättsdomarna. Dessa anförde i gemensamt yttrande:

Ehuru sjösänkning i syfte att befrämja gruvdrift icke uttryckligen omnämnes i vattenlagen, läser denna lag vara tillämplig därå. I regel är en dylik åtgärd att hänföra till vattenavledning, varom bestämmelser meddelas i lagens 7 kapitel, och nyttan därav att anse såsom sådan i 22 § i samma kapitel omförmäld båtnad, som utgöres av annan värdeökning än som består i jordförbättring genom höjning av alstringsförmågan hos mark. Att bestämmelserna om torrläggning vid lagens tillkomst varit avsedda att tillämpas även på sjösänkning till förmån för gruva framgår av förarbetena till lagen. I det betänkande med förslag till vattenlag, som år 1910 avgavs av vattenrätts- och dikningslagskommittéerna, anmärkes nämligen i motiven till 5 kap. 32 § — motsvarande efter omarbetning 7 kap. 44 § i gällande vattenlag — att med sänkning eller uttappning av en sjö för annat ändamål än jordsförbättring åsyftades t. ex. det fall att sjösänkningen äger rum »för blottande av ett malmstreck» (sid. 335).

Vidare är att framhålla att, därest fråga skulle vara om ett företag avseende sänkning eller annan förändring av vattenståndet i en sjö för möjliggörande eller underlättande av driften av en anläggning vid eller i närheten av sjön, exempelvis genom minskad pumpningskostnad, bestämmelserna i 2 kap. vattenlagen om byggande i vatten torde vara att tillämpa på ett sådant företag.

På grund av det anförda synes den ifrågasatta utredningen icke erforderlig.

Utskottet anförde i sitt utlåtande, nr 34, i anledning av motionen:

Såsom i motionen framhållis är det särskilt i nuvarande läge ett allmänt intresse, att lagstiftningen möjliggör utnyttjande i full utsträckning av mineralfyndigheterna i vårt land. Såväl av motionen som av vissa i ärendet avgivna yttranden framgår, att tveksamhet uppstått beträffande frågan i vad mån rätt att företaga sjösänkning i syfte att främja gruvdrift kan föreligga. Denna fråga berör ekonomiskt betydelsefulla intressen, som kräva beaktande.

Sjösänkning i nyssnämnda syfte finnes icke uttryckligen omnämnd i vattenlagen. Av förarbetena till denna framgår emellertid, att sänkning eller

uttagning av sjö kan äga rum för blottande av ett malmstreck. I vattenlagens 7 kap. talas om att någon för torrläggning av »sin mark» vill företaga vissa åtgärder. Med hänsyn till detta uttryckssätt synes det icke utan vidare klart, att gruvinnehavare, som icke tillika äger marken, där gruvan är belägen, har rätt att till förmån för gruvan få en vattenavledning genomförd, Vägande skäl tala dock för att sådan rätt bör finnas. Såvitt utskottet har sig bekant hava gällande bestämmelser i ämnet icke i rättstillämpningen ansetts hindra medgivande av dylik rätt.

Då fråga är om företag avseende förändring av vattenståndet i en sjö för möjliggörande eller underlättande av driften av en anläggning vid eller i närheten av sjön, torde — såsom vattenrättsdomarna framhållit — bestämmelserna i 2 kap. vattenlagen om byggande i vatten kunna tänkas tillämpliga på företaget.

Kommerskollegium har i sitt yttrande fäst uppmärksamheten på vissa spörsmål i nära samband med det i motionen berörda. Ämbetsverket har sålunda uttalat, att det under vissa omständigheter, t. ex. de nu rådande förhållandena, kunde tänkas, att tillgodogörandet av viss malm skulle kunna vara av sådan betydelse för landet, att oavsett förhållandet mellan värdena å skadan och båtnaden, beräknade enligt för normala tider gällande regler, sjösänkning borde företagas för att möjliggöra brytning av fyndigheten. I sådant fall kunde behov föreligga också av ett snabbare förfarande än det enligt vattenlagens nuvarande bestämmelser medgivna. Kommerskollegium har därjämte påpekat, att behovet av en dylik sjösänkning kunde vara övergående.

Med hänsyn till vad ovan anförts och då samtliga vattenrättsdomare ansett den i motionen ifrågasatta utredningen icke vara erforderlig, anser sig utskottet icke för närvarande hava tillräckliga skäl att förorda en sådan utredning. Om det emellertid visar sig, att de nuvarande bestämmelserna i ämnet skulle anses utgöra hinder för sjösänkning i fall, om vilka här är fråga, eller utvecklingen eljest skulle göra en lagändring erforderlig, torde frågan därom få tagas under förnyat övervägande.

På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr Holmbäck avgav följande särskilda yttrande:

Särskilt beträffande möjligheten att till förmån för gruva företaga vattenavledning enligt stadgandena i 7 kap. vattenlagen är jag icke helt övertygad av vattenrättsdomarnas utlåtande. Då vattenlagen ger rätt att företaga vissa åtgärder för torrläggning av »sin mark» ger den enligt min uppfattning vid handen, att den, till vars förmån torrläggningen skall äga rum, skall vara jordägare, vilket icke är fallet med gruvägaren. Att vattenrätts- och dikningslagskommittéerna i sitt betänkande av år 1910 uttalat, att sänkning eller uttagning av sjö kan äga rum för blottande av malmstreck, ger icke anledning till annan slutsats. Vattenavledning för blottande av malmstreck kan tänkas äga rum på initiativ antingen av en jordägare eller av en gruvägare, och den lagtext, som kommittéernas uttalande är avsett att kommentera, ger klart vid handen, att kommittéerna tänkt sig att initiativet skulle tagas av en jordägare; för att vattenavledning för blottande av malmstreck skulle få äga rum, skulle erfordras bl. a., att mer än hälften av sjöns areal skulle tillhöra sökanden (betänkandet s. 30). Denna bestämmelse bortföll sedermera under förarbetena till vattenlagen, men det antyddes därvid icke — varken genom borttagande av uttrycket »sin mark» eller på annat sätt — att man velat utsträcka rätten att påyrka vattenavledning till andra jordägare.

Det är emellertid nu genom vattenrättsdomarnas utlåtande klart, att de nuvarande vattenrättsdomarna tolka vattenlagen så, att den medger vattenavledning även till förmån för gruva. Då dessutom utskottet, som starkt betonat de synpunkter, vilka legat bakom motionen, understrukit, att förnyat övervägande bör ske, om utvecklingen skulle göra lagändring erforderlig, har jag ej ansett mig behöva i utskottet yrka på den i motionen föreslagna utredningen.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Utskottet.

I nu föreliggande motion har framhållits önskvärdheten av sådan ändring i 7 kap. vattenlagen, att i lagtexten utsäges, att kapitlets bestämmelser om vattenavledning äro tillämpliga även när sådant företag skall äga rum för blottande eller bearbetande av malmstreck.

Uti motiven till nämnda kapitel uttalas, att bestämmelserna däri vore avsedda att tillämpas icke blott å torrlägningsföretag, vilkas syfte vore höjning av jordens alstringsförmåga i jordbruksnäringens intresse, utan även å sådana företag, som avsåge exempelvis möjliggörande av torvtäkt, blottande av ett stenbrott eller ett ler- eller malmlager. Bestämmelserna i kapitlet äro i enlighet med vad sålunda uttalats med avsikt utformade så, att rätt att påkalla tillämpning av bestämmelserna finnes även för markägare, som genom torrlägningsföretag avser att tillgodose något av sist angivna ändamål.

Huruvida rätt att utföra torrlägningsföretag i avsikt att främja gruvdrift tillkommer jämväl gruvinnehavare, som icke tillika är ägare till den mark där gruvan är belägen, är däremot, såsom utskottet år 1940 framhållit i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 34 med hänsyn till avfattningen av bestämmelserna i 7 kap. vattenlagen icke utan vidare klart. I yttrande över 1940 års motion hade emellertid samtliga vattenrättsdomare förklarat sig anse den i motionen ifrågasatta utredningen i denna fråga icke vara erforderlig. Vägande skäl syntes jämväl utskottet tala för att sådan rätt, varom här vore fråga, borde finnas. Såvitt utskottet hade sig bekant, hade gällande bestämmelser i ämnet icke i rättstillämpningen ansetts hindra medgivande av dylik rätt. Med hänsyn till vad nu anförts, ansåg utskottet någon utredning i frågan icke behövas. Utskottet framhöll emellertid, att, därest det skulle visa sig, att de nuvarande bestämmelserna i ämnet skulle anses utgöra hinder för sjösänkning i fall, om vilka här vore fråga, eller om utvecklingen eljest skulle göra en lagändring erforderlig, frågan därom torde få tagas under förnyat övervägande.

I yttrande i anledning av den nu föreliggande motionen har vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol framhållit såsom sin uppfattning, att det vore synnerligen tveksamt, huruvida en sådan rätt, varom nu vore fråga, tillkomme gruvinnehavare, som icke ägde marken, där gruvan vore belägen. Vattenrättsdomaren i Västerbygdens vattendomstol har i sitt yttrande tillstyrkt motionen i denna del. Vattenrättsdomarna i Österbygdens och Söderbygdens vattendomstolar hava förklarat, att de visserligen alltjämt vidhölle den uppfattning i denna fråga, till vilken samtliga vattenrättsdomare anslutit sig år 1940, men att, enär lagens ordalag icke kunde anses otvetydigt giva ut-

tryck för denna åsikt, det syntes ändamålsenligt med ett förtydligande av lagtexten på denna punkt. Jämväl jernkontoret och svenska gruvföreningen anse en sådan lagändring önskvärd.

På grund av den tveksamhet, som sålunda numera synes råda beträffande denna fråga, får utskottet förorda en närmare utredning härutinnan. Utredningen bör emellertid i enlighet med vad vattenrättsdomarna i Österbygdens och Söderbygdens vattendomstolar framhållit icke inskränka sig allenast till företag för sjösänkning utan avse samtliga torrlägningsföretag med här avsett ändamål.

Enligt 7 kap. 45 § vattenlagen skall prövning av ansökan om tillstånd till vattenavledning ske vid syneförrättning jämlikt 10 kap. samma lag. I en del fall, bl. a. då företaget avser sjösänkning, skall synemännens utlåtande underställas vattendomstolens prövning.

I sitt förenämnda utlåtande vid 1940 års riksdag fäste utskottet uppmärksamheten på ett av kommerskollegium i remissyttrande till utskottet gjort uttalande, att det under vissa omständigheter, t. ex. det rådande krisläget, kunde tänkas föreligga behov av ett snabbare förfarande vid sjösänkingsföretag till förmån för gruva än nyssnämnda bestämmelser medgiva.

I nu förevarande motion har gjorts gällande, att det sedan år 1940 visat sig att den rättsliga behandlingen av sjösänkingsföretag till förmån för gruva möter så stora svårigheter, att risk ofta föreligger, att företaget icke kan genomföras. Motionären har därför föreslagit sådan ändring i 7 kap. 45 § vattenlagen, att ansökan om vattenavledning till förmån för gruva skall prövas i den ordning, som i 11 kap. vattenlagen stadgas för ansökningsmål, därest icke vattenrättsdomaren eller vattendomstolen finner lämpligt förordna, att målet skall behandlas vid syneförrättning enligt 10 kap. samma lag.

Motionen har även i denna del tillstyrkts i de i ärendet till utskottet inkomna yttrandena.

Den ordning, som i lagen är föreskriven för handläggning av ansökningar om vattenavledningsföretag, medför en omständlig procedur, som ofta tager lång tid i anspråk. Jernkontoret och svenska gruvföreningen hava i sitt yttrande påpekat ett fall, där en syneförrättning för prövning av sjösänkning till förmån för gruva påbörjats år 1936 men ännu icke avslutats. I de yttranden, som avgivits av vattenrättsdomarna, har den uppfattningen kommit till synes, att det är lämpligt, att prövningen av företag i nu ifrågavarande syfte sker i den ordning, som i 11 kap. vattenlagen föreskrives för ansökningsmål, därest företaget berör ett fåtal intressenter eller icke är av sådan beskaffenhet, att tvångsdelaktighet påfordras. Vidare har i de i ärendet avgivna yttrandena framhållits, att det, såsom i motionen föreslagits, torde vara lämpligast, att det överlämnas åt vattenrättsdomaren eller vattendomstolen att avgöra, när ett ärende av nu omförmäld beskaffenhet bör handläggas såsom ansökningsmål eller vid syneförrättning. Utskottet anser sig kunna i princip ansluta sig till de synpunkter, som sålunda framförts. En befogenhet för vattenrättsdomaren eller vattendomstolen av nyss omförmälda art finnes redan stadgad

beträffande en del andra förrättningar enligt vattenlagen. Särskilt torde härutinnan böra erinras om 3 kap. 11 §, som ger vattendomstolen eller vattenrättsdomaren sådan diskretionär prövningsrätt beträffande företag, som avse vattenreglering eller vattenavledning jämlikt 3 kap. 1 § nämnda lag, vare sig ändamålet med företaget är beredande av ökad möjlighet att utnyttja vattenkraft eller såväl sådant utnyttjande som torrläggning av mark.

Utskottet vill sålunda förorda en utredning jämväl beträffande reglerna om förfarandet vid handläggning av mål angående vattenavledning till förmån för gruva. Vid en sådan utredning bör emellertid motsvarande spörsmål beträffande företag, som avse dikning eller invallning i nämnda syfte, även tagas under överbägande.

Med hänsyn till den betydelse i motionen berörda frågor hava för landets mineralförsörjning, särskilt under nu rådande förhållanden, synes den av utskottet förordade utredningen böra verkställas snarast möjligt.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning dels beträffande frågan om rätt för gruvinnehavare att i syfte att främja gruvdrift påkalla tillämpning av vattenlagens bestämmelser rörande torrläggning av mark, dels ock angående frågan, huruvida och i vad mån tillstånd till torrlägningsföretag i angivna syfte må kunna meddelas efter sådan prövning, som i vattenlagen stadgas för ansökningsmål, samt om framläggande för riksdagen snarast möjligt av de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 1 april 1943.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit
från första kammaren: herrar *Norman, Linder*, Wistrand, Olof Carlsson, Manner-skantz, Hage, Holstenson* och *Holmbäck**;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, herrar *Olovson* i Västerås*, *Cruse, von Seth, Larsson* i Östersund, *Lundgren, Andersson* i Eskilstuna och *Hedlund* i Rådom*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga A.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Av Kungl. Maj:t anbefalld att avgiva yttrande över en i Riksdagens första kammare väckt motion, nr 176, angående rätt att företaga sjösänkning till förmån för gruva får undertecknad, vattenrättsdomare i Norrbygdens vattendomstol, härmed anföra följande.

I sitt utlåtande nr 34 den 31 maj 1940 har andra lagutskottet uttalat bl. a. att det icke utan vidare syntes klart, att gruvinnehavare som icke tillika äger marken, där gruvan är belägen, har rätt att till förmån för gruvan få en vattenavledning genomförd. Den tvekan som i detta avseende kommit till uttryck från motionärens sida synes välgrundad. Det lär vara ovisst huruvida vattenrättsdomarna i sitt utlåtande i februari 1940, vari blott hävdats att 7 kap. vattenlagen är tillämpligt å sjösänkning till förmån för gruva, avsett att ta ståndpunkt till frågan om vitsord till sänkningsföretag tillkommer annan än markägaren.

Byggande i vatten enligt 2 kap. vattenlagen torde principiellt vara förbehållet markägare och sådana rättsägare som anges i 14 kap. 2 § vattenlagen. Vid tillämpning av 2 kap. bruka dock stundom vanliga nyttjanderättshavare, åtminstone där nyttjanderätten består för längre tid, jämsställas med markägare såvitt avser den tid nyttjanderätten gäller. Det förekommer även att nyttjanderättshavare, som har markägarens medgivande att utföra visst byggande, får tillstånd härtill av vattendomstolen. Att avsteg från grundsatsen att byggande i vatten är förbehållet markägare måste ske med återhållsamhet beror på att förhållandena vid byggande i vatten i regel måste ordnas på lång sikt, att den byggandes förpliktelser gentemot motstående intressen i många fall böra vara knutna till viss fastighet och att förpliktelserna även kunna avse framtiden (t. ex. underhåll av byggnader).

Vid vanliga förrättningar enligt 7 kap. vattenlagen avseende marks torrläggning för jordbruksändamål lär det ej enligt allmänt gängse praxis komma ifråga att en arrendator anses ha vitsord till ett torrläggningsföretag. Skyldigheten att bidra till ett sådant företag skall enligt lagen i viss mån belasta fastigheten. En arrendator saknar emellertid befogenhet att ådraga den arrenderade fastigheten förpliktelse i detta hänseende. Vid tillämpningen av 7 kap. äro rättigheters och skyldigheters anknytning till fastigheterna särskilt framträdande. Då det dessutom i 7 kap. 1, 35—37 och 44 §§ endast talas om markägare vid angivande av den som har vitsord till torrläggningsföretag, torde det vara naturligt att förrättningsmännen vid en sjösänkning till förmån för gruva stå främmande för tanken att en inmutare som ej är markägare skulle ha rätt att påkalla företagens utförande.

Det värde som en inmutad fyndighet representerar kommer genom inmutningen att avskiljas från fastigheten, där fyndigheten är belägen. I sådana fall där fyndigheten kommer att tillvaratagas och uttömmas jämförelsevis fort lämpar sig fyndigheten, även om den har stort värde, med nuvarande lagbestämmelser mindre väl som underlag för fortlöpande skyldigheter än en jordbruksfastighet, som ej förbrukas. Särskilt där bestämmelserna om tvångsdelaktighet skola tillämpas synas svårigheter kunna uppstå, om man utgår från att inmutare skall vara jämsställd med markägare. Vid sjösänkningar måste vanligen avloppskanaler upptagas. Underhållet av en sådan kanal för framtiden kan vara mycket betungande. Den del

av underhållsskyldigheten som åvilar en fyndighet kan — sedan fyndigheten förbrukats eller dess bearbetande såsom icke lönande nedlagts — måhända icke med framgång utkrävas. Om fyndighetens andel i underhållsskyldigheten är stor, kan i sådant fall inträffa att sakägare, som tvingats delta i företaget, icke äro i stånd att ensamma fullgöra underhållsskyldigheten, vilket för dem skulle kunna vara orimligt betungande, med påföljd att den båtnad de erhållit av företaget väsentligt minskas.

Ehuru det måhända icke är omöjligt att finna utvägar som möjliggöra en tillfredsställande tillämpning av gällande bestämmelser vid vattenavledning för tillvaratagande av mineralier, är detta förenat med svårigheter och ett behov får anses föreligga att detta rättsområde blir närmare klarlagt. Att sådana förrättningar handläggas enligt 10 kap. vattenlagen synes vara lämpligt i sådana fall då tvångsdelaktighet påfordras. Utredning om båtnaden för varje sakägare och dennes skyldighet att delta i företaget lämpar sig väl för handläggning av synemän. Där tvångsdelaktighet ej påfordras torde det i regel vara lämpligast att fråga om sjösänkning till förmån för gruva prövas omedelbart av vattendomstol.

Umeå den 24 februari 1943.

F. Löwing.

Bilaga B.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Anbefallda att till utskottet avgiva yttrande över en vid årets riksdag i första kammaren väckt motion, nr 176, angående rätt att företaga sjösänkning till förmån för gruva få vi härmed anföra följande.

Ehuru i 7 kap. vattenlagen om torrläggning av mark icke direkt utsäges att däri meddelade bestämmelser jämväl skola äga tillämpning i fråga om torrläggning av mark till förmån för gruva, är likväl ställt utom allt tvivel att detta varit avsett vid lagens tillkomst. Att så måste anses vara förhållandet uttalades även av rikets vattenrättsdomare i avgivet yttrande till andra lagutskottet år 1940 i anledning av den samma år i andra kammaren väckta motionen nr 189. Det må emellertid anmärkas att, då rätten till gruva icke är att betrakta som äganderätt, lagens ordalag icke kunna anses otvetydigt giva uttryck för den tanken att bestämmelserna i 7 kap. även avse marks torrläggning för gruvsdrift. I 35, 36, 37 och 49 §§ talas sålunda om den, som för *sin* marks torrläggning vill avdika kärr, mosse eller annan dylik vattendränk mark, upptaga dike å annans mark, sänka eller uttappa sjö eller vid eller i vattendrag, sjö eller annan vattensamling eller havet göra vall eller annan byggnad till skydd mot vattnet.

Enligt vattenlagen skola frågor om utförande av dikning, vattenavledning och invallning handläggas vid syneförrättning. Då fråga är om torrläggning av mark för gruva, torde emellertid ett dylikt förfarande icke alltid vara erforderligt utan ofta nog lämpligare, om frågan finge handläggas av vattendomstolen såsom första instans. Detta synes särskilt vara förhållandet, då en innehavare av en gruva önskar åvägabringa ett torrlägningsföretag utan att påfordra förpliktande för annan än möjligen innehavare av annan gruva att delta i kostnaden därför, för vilket fall någon särskild kartläggning av mark icke erfordras för beräkning av båtnad genom företaget. En ändring i vattenlagen i angivna hänseende synes därför önskvärd. En dylik ändring bör emellertid icke inskränka sig till allenast sjösänkning utan omfatta även dikning och invallning till förmån för gruva.

Med hänsyn till vad ovan anförts synes ändamålsenligt att i 7 kap. införes en bestämmelse, vari uttryckligen utsäges att vad i samma kapitel stadgas jämväl skall gälla, om någon för torrläggning av gruva vill utföra dikning, vattenavledning eller invallning; dock att ansökan därom även må ingivas till vattendomstolen, varefter målet handläggas i den ordning som stadgas i 11 kap. om ansökningsmål, därest ej vattenrättsdomaren eller vattendomstolen finner lämpligt förordna att saken skall behandlas vid syneförrättning.

Stockholm i Österbygdens och Söderbygdens vattendomstolars kansli den 27 februari 1943.

Fabian Appelberg.

Anton Thelin.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Anbefalld att till utskottet avgiva yttrande över en i första kammaren väckt motion, nr 176, angående rätt att företaga sjösänkning till förmån för gruva får jag härmed anföra följande.

En sådan ändring i 7 kap. 45 § vattenlagen, som i motionen föreslagits, och som skulle medföra, att ansökan om vattenavledning till förmån för gruva kunde handläggas direkt hos vattendomstol — och icke såsom för närvarande städse först behandlas vid syneförrättning jämlikt 10 kap. vattenlagen — vore utan tvivel till avsevärt gagn för ärendets snabba avgörande för de fall, där en sådan procedur lämpade sig, nämligen då deltagningsskyldigheten i företaget avsåge ett mindre antal intressenter. Sådana fall torde särskilt kunna inträffa ifråga om sjösänkning till förmån för gruva.

Med hänsyn till vad nu sagts och då i motionen ifrågasatt ändring av 37 § förenämnda kapitel ej heller torde vara ur vägen i förevarande sammanhang, får jag tillstyrka, att i motionen avsedd utredning kommer till stånd.

Vänersborg den 23 februari 1943.

Nils Lindberg.

Bilaga D.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Genom remisser den 8 resp. 12 februari 1943 har Andra lagutskottet berett Jernkontoret och Svenska Gruvföreningen tillfälle att avgiva yttrande över en av herr Holmbäck inom riksdagens första kammare väckt motion, nr 176, angående rätt att företaga sjösänkning till förmån för gruva. I anledning därav få vi härmed avgiva följande gemensamma yttrande.

Vid 1940 års riksdag väckte herr Holmbäck likaledes en motion, nr 189, rörande utredning om rätt att företaga sjösänkning till förmån för gruva. Andra lagutskottet har i sitt utlåtande nr 34 till sagda års riksdag närmare berört vattenlagens bestämmelser i fråga om sjösänkning. Av skäl, som närmare framgå av sagda utlåtande, ansåg sig dock andra lagutskottet icke kunna för det dåvarande förorda den begärda utredningen utan hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen biföll den i utlåtandet gjorda hemställan.

Emellertid bör framhållas, att andra lagutskottet i sitt utlåtande anförde, bland annat, att frågan torde böra upptagas till förnyat övervägande, därest de dåvarande bestämmelserna i ämnet skulle anses utgöra hinder för sjösänkning till förmån för gruva eller om utvecklingen eljest skulle göra en lagändring erforderlig.

Rörande vattenlagens bestämmelser i hithörande ämne innehåller andra lagutskottets ovannämnda utlåtande en utförlig redogörelse, varför densamma här kan förbigås.

Herr Holmbäck har i sin motion till årets riksdag gjort en förnyad framställning i ämnet. Motionären har framhållit, att det efter år 1940, då frågan fått ökad aktualitet genom landets svåra belägenhet i fråga om metallförsörjningen, visat sig, att den vattenrättsliga behandlingen av sjösänkingsföretag till förmån för gruva stöter på stora svårigheter. — De svårigheter, som därvid åsyftas, medföra en tidsutdräkt, som står i uppenbar disproportion till den betydelse, blottande och brytande av malmfyndigheter kan hava för landets näringsliv, och äro i själva verket av den omfattning, att de riskera företagets genomförande inom rimlig tid.

Till bestyrkande av den tidsutdräkt, som syneförfarandet för med sig, få vi åberopa, att det i praktiken förekommit ett fall angående sjösänkning för blottande av malmstreck, därvid företaget handlägges såsom syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen, som påbörjades redan år 1936 och ännu icke slutligen handlagts av synemännen. Flera vidlyftiga frågor vänta i detta fall på sin lösning, innan ärendet är slutbehandlat.

I ett annat fall har på grund av särskilda omständigheter ett temporärt tillstånd till sjösänkning lämnats av vederbörande vattendomstol. Detta beslut möjliggjordes därigenom, att sjösänkningen visat sig nödvändig för att förhindra gruvras, vilka skulle omöjliggöra driften i vederbörande gruvor.

Vi hava oss bekant, att malmstreck finnas under flera av landets sjöar. Med de förbättrade malmletningsmetoder, som numera stå till buds, har man större möjligheter än tidigare att konstatera förefintligheten av dylika fyndigheter. För att kunna tillgodogöra sig dem är det emellertid merendels nödvändigt att få en sjösänkning till stånd. Förfarandet med en syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen är en omständlig och vansklig procedur. I första hand är att uppmärksamma, att alla intressenter måste vara ense. Därtill kommer, att ärendet icke är avgjort i och med att synemännens utlåtande är avgivet, utan detsamma måste i nu föreliggande fall alltid underställas vattendomstols prövning. Man får alltså här räkna med fyra instanser.

Det må framhållas, att i praktiken har 2 kap. vattenlagen ansetts tillämpligt vid vattenreglering till förmån för ett anrikningsverk eller annan del av en gruvanläggning invid sjö eller vattendrag.

Motionärens förslag att låta vattendomstolen eller vattenrättsdomaren avgöra, huruvida vattendomstolen skall omedelbart upptaga ärendet till prövning eller huruvida detsamma lämpligen skall behandlas vid syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen, måste anses vara synnerligen välbetänkt. Ett dylikt förfaringsätt kan utan tvivel i väsentlig grad påskynda frågans avgörande, vilket i brådskande och för landets näringsliv viktiga fall onekligen är av en betydelse, som icke får underskattas.

En avgjord fördel är, att vattendomstols beslut om sjösänkning kan få gå i verkställighet, oaktat beslutet icke vunnit laga kraft. En dylik möjlighet finnes icke, om ärendet handlägges enligt 10 kap. vattenlagen.

Vattendomstolarna besitta otvivelaktigt större sakkunskap i hithörande frågor än de synemän, vilka hava att handlägga ärendet enligt 10 kap. vattenlagen. Medgivas måste dock, att det kan tänkas fall, då en syneförrättning kan anses vara lämpligare än en omedelbar handläggning av ärendet inför vattendomstolen. Just därför vore den förordade valfriheten en smidig och synnerligen ändamålsenlig uppmjukning av vattenlagens bestämmelser. — Såsom motionären framhållit är också en dylik valfrihet icke någon nyhet inom vattenlagstiftningens område utan har redan vunnit burskap i de fall, som angivas i motionen.

Motionären har vidare framhållit önskvärdheten av att stadgandet i 7 kap. 37 § vattenlagen, där det talas om att någon vill för torrläggning av *sin mark* sänka eller avtappa sjö eller annan vattensamling, får en ändrad lydelse. En dylik ändring skulle sålunda taga sikte på att ett dylikt företag får genomföras jämväl till förmån för blottande av malmstreck. Visserligen framgår det av motiven till 7 kap. 44 § vattenlagen, att lagstiftaren tänkt sig ett dylikt fall, men en direkt rättsregel härutinnan vore på sin plats för att undanröja varje tveksamhet. Jernkontoret kan härutinnan hänvisa till sitt den 29 februari 1940 avgivna yttrande över förutnämnda motion nr 189 i andra kammaren vid 1940 års riksdag.

Att fastighet jämställas med gruva med avseende å vissa rättigheter har för övrigt redan fastslagits i servitutslagen.

Det måste otvivelaktigt anses vara ett allmänt intresse, att lagstiftningen möjliggör ett utnyttjande av landets mineralfyndigheter på lämpligaste sätt. Med hänsyn därtill skulle det vara av värde, om vattenlagen kunde i ovan angivna delar förtydligas, så att sjösänkning uttryckligen medgaves till förmån för gruva och att vattendomstolen eller vattenrättsdomaren ägde avgöra, huruvida ärendet skulle handläggas av vattendomstol eller vid syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen.

På grund av det ovan anförda och under framhållande av frågans stora betydelse för gruvnäringen, särskilt under nu rådande förhållanden, hemställas, att den av motionären föreslagna utredningen om vissa ändringar i vattenlagen med det snaraste måtte vidtagas så att, om möjligt, förslag i ämnet kan framläggas redan till innevarande års riksdag.

Stockholm den 22 februari 1943.

JERNKONTORET
Wiking Johnsson.

SVENSKA GRUVFÖRENINGEN
M. Waldenström.

/ E. Tunhammar.